Krivotvorili Pavla da ne pobija Luthera

dijalog.hr/vjera-i-duhovnost/krivotvorili-pavla-da-ne-pobija-martina-luthera/87439

Petar Marija Radelj May 13, 2026

https://dijalog.hr/wp-content/uploads/2026/05/Martin-Luther-crop-2-Lucas_Cranach_d.A._Werkst._-_Portrat_des_Martin_Luther_Lutherhaus_Wittenberg.jpg

U dvjema poslanicama sveti Pavao na tri mjesta (*Prva Korinćanima* 11, 2; *Druga Solunjanima* 2, 15 i 3, 6) poziva vjernike da se drže **predaje** koju su primili od apostola. Ta Predaja, koja se vjerno prenosi naraštajima kršćana, jedan je od izvora Božje Objave.

Zahvaljujući toj Predaji, Katolička Crkva razaznala je i proglasila koje su knjige istinski nadahnute od Boga pa pripadaju Bibliji. Učinila je to puno prije Martina Luthera i protestantizma općenito. Zbilo se to još u Rimu godine 382. (Denzinger, 179–180) i u Firenzi 1441. (Denzinger, 1335). Naposljetku je kanon biblijskih knjiga potvrđen i u Tridentu 1546. (Denzinger, 1502–1503), sučelice kompliciranju i osporavanju Martina Luthera čije su vjerske sklonosti bile u jasnom sukobu s redcima nekih knjiga koje je zbog toga bio predložio izbaciti iz Svetoga Pisma.

Zanimljivo je u priči o osporavanju katoličkoga kanona Svetoga Pisma, da je utjecajna engleska *Biblija kralja Jakova* u izvornom izdanju iz 1611. sadržavala sve knjige katoličkoga kanona. Dakle, uključivala je i one koje nisu bile po Lutherovoj volji.

Valja znati da je sâm Luther primjer tendenciozna prevođenja jer je, namjesto da svoje učenje podvrgava Svetomu Pismu, krivotvorio Sveto Pismo da odgovara njegovu učenju. Godine 1522. u retku *Rimljanima* 3, 28 („Smatramo zaista da se čovjek opravdava vjerom bez djelâ Zakona.“) ključni izraz preveo je: *allein durch den Glauben* („samo vjerom“) iako grčki izvornik ne sadržava riječ „sâm“ (grčki *monon*).

Dakle, samovoljno je dodao riječ. U „Otvorenom pismu o prevođenju“ (*Sendbrief vom Dolmetschen*, 1530.) ustrajao je da je taj umetak bio potreban kako bi se na njemačkom jasno izrazio smisao. Suvremenici su ga, naravno, optužili za krivotvorenje Svetoga Pisma, jer ono (*Jakovljeva* 2, 14–26; *Galaćanima* 5, 6) uči da su vjera i dobra djela međusobno povezani..

Zašto je Predaja ključ za opseg Svetoga Pisma?

Zato jer se isključivo iz Svetoga Pisma ne može znati koje mu sve knjige pripadaju. Odluku o tome koje su knjige dio Svetoga Pisma, a koje nisu, donijela je Crkva. Te podatke o tom nije izmislila, nego je crpila iz Predaje.

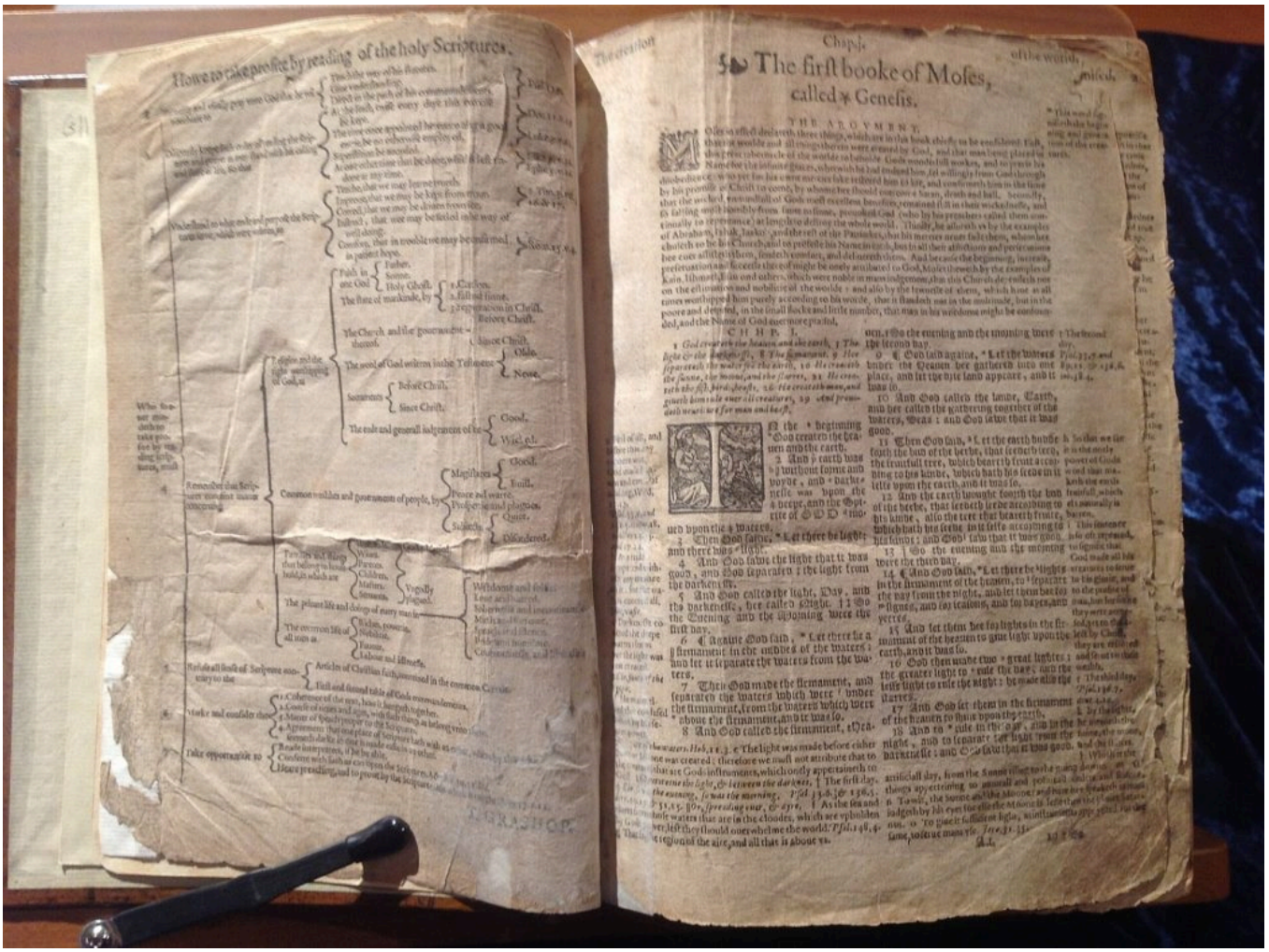

Geneva_Bible_1578

Važnost Pavlovih rečenica o predaji

Pavlove rečenice čine neutemeljenom protestantsku krilaticu da je mjerodavno sàmo Sveto Pismo (*sola Scriptura*), pa da Predaju i Učiteljstvo treba zanemariti. Razvidno je dakle komu smeta riječ predaja, a novi prijevod *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera na sva ta tri mjesta Pavlovu riječ „predaja“ preinačio je u „učenje“, odnosno „pouku“:

1. „Hvalim vas da me se u svemu sjećate i držite se **učenja** kako sam vam ih predao.“ (*Prva Korinćanima* 11, 2);

2. „Stoga, braćo, stojte čvrsto i držite se **učenja** koje smo vam prenijeli bilo izgovorenom riječju bilo pismom.“ (*Druga Solunjanima* 2, 15);

3. „Braćo, u ime Gospodina Isusa Krista zapovijedamo vam da se klonite svakog brata koji ljenčari i ne živi prema **pouci** koju ste od nas primili.“ (*Druga Solunjanima* 3, 6).

Na mjestima podebljano označenih riječi u grčkom predlošku stoji *parádosis*.

U izvorniku je *parádosis*, predaja

Grčka imenica παράδοσις/*parádosis* znači ‘predavanje’, ‘baštinjenje’, ‘predaja’, ‘usmena pouka’ (*Grčko-hrvatski rječnik za škole*, prir. Stjepan Senc, U Zagrebu 1910., str. 701); ‘izruka’ (*Gerčko-hèrvatski rěčnik za škole*, prir. Josip Kostić, Franjo Maiksner i Franjo Petračić, U Zagrebu 1875., str. 635), ‘nasljeđivanje’, ‘prijenos’, ‘prenošenje’, ‘predanje’, ‘tradicija’.

Riječ je složenica od παρά/*pará*, ‘blizu’, ‘pokraj’, ‘iz neposredne blizine’, i δίδωμι/*dídōmi* ‘donijeti’, ‘obvezati’, ‘predati’, ‘dati’, ‘dodijeliti’, ‘poslužiti’, ‘staviti’, ‘prinijeti’ i tvorbeno znači: ‘dati (predati) iz neposredne blizine’; odnosi se na predaju koja se prenosi s koljena na koljeno.

Josip Flavije u djelu *Protiv Apiona* 1, 9, 2; 10, 2 rabi tu riječ u jednini za pisano pripovijedanje, skup propisa, osobito obreda, koje je prema mišljenju kasnijih židova Mojsije usmeno predao i koji su u neprekinutu nizu usmeno preneseni sljedećim naraštajima. Tim se propisima, koji tumače i proširuju pisani Zakon, trebalo pokoravati s jednakim poštovanjem.

Josip Flavije, *Židovske starine*, 13, 10, 6 razlikuje između τά ἐκ παραδοσεως τῶν πατέρων / *tá ek paradoseōs tō̃n patérōn*, one iz predaje otaca, i τά γεγραμμένα / *tá gegramména*, pisane, tj. τά ἐν τοῖς Μωϋσέως νόμοις γεγραμμένα νόμιμα / *tá en toῖs Mōüséōs nómois gegramména nómima*, pisane zakone zapisane u Mojsijevim zakonima.

U Novom Zavjetu *parádosis* znači prenošenje koje se obavlja usmenom ili pisanom predajom, tj. predavanje uputom, pripovijedanjem, zapovijedanjem; ono što se prenosi. Primjeri su: „prestupaju predaju starih“ (*Matej* 15, 2), „po predaji starih“ (*Marko* 7, 5), „zbog predaje drže“ (*Marko* 7, 4); „držite se predaje ljudske“ (*Marko* 7, 8), „predaju ljudsku“ (*Kološanima* 2, 8); „radi svoje predaje“ (*Matej* 15, 3; 15, 6); „svoju predaju“ (*Marko* 7, 9); „svojom predajom“ (*Marko* 7, 13), „odan otačkim predajama“ (*Galaćanima* 1, 14).

Tako je u jednini rabi sv. Pavao o svojoj usmenoj predaji (*Druga Solunjanima* 3, 6) i u množini za svoje posebne usmeno dane naloge (*Prva Korinćanima* 11, 2 i *Druga Solunjanima* 2, 15).

Pogledajmo sada kako ta tri Pavlova izraza glase u izvorniku, vjernim ili ustaljenim i tendencioznim ili nekatoličkim prijevodima.

Druga Solunjanima 2, 15

Grčki izvornik: Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς **παραδόσεις** ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι᾽ ἐπιστολῆς ἡμῶν. / *Ára ūn, adelphoí, stḗkete, kaì krateîte tàs **paradóseis** hàs edidákhthēte eíte dià lógū eíte di᾽ epistolẽs hēmõn.*

Vulgata: *Itaque fratres, state: et tenete **traditiones**, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.*

Tako, braćo, čvrsto stojte i držite se predajā u koje ste upućeni, bilo onim što vam rekosmo ili napisasmo.

Crkveni naučitelji o *Drugoj Solunjanima*2, 15

Sv. Ivan Zlatousti ovako tumači taj redak: „Iz toga je očito da nisu svu svoju predaju prenosili napisano, nego dosta toga i bez pisanja, i da je jedno i drugo vrijedno vjerovanja. Stoga, smatrajmo predaju Crkve vrijednom vjerovanja.“

Sv. Toma Akvinski dodaje da tim retkom Apostol „uči kako se postaviti kada kaže: *držite predaje*, to jest spoznaje koje su predali stari. Jer spoznaje koje predaju mlađi katkada se ne smiju čuvati, naime kada proturječe poukama vjere. *Matej* 15, 6: *Ukinuste zapovijed Božju radi svoje predaje*.“

„[Apostol nastavlja:] *koje naučiste*. Pavao je učio vjernike da drže predaje i spoznaje koje su bili odredili apostoli i nadglednici (biskupi). *Djela apostolska* 16, 4: *predavahu im opsluživati pravila* (dógmata, vjerske istine) *koje su apostoli i starješine utvrdili u Jeruzalemu*. A iznosili su te predaje na dva načina, neke usmeno, gdje kaže *riječju*, neke u Svetom Pismu, zbog čega dodaje *ili poslanicom*. Iz toga je jasno da su apostoli naučavali puno toga što u Crkvi nije zapisano i stoga to treba održavati. Jer mnoge stvari, prema sudu apostolā, bilo je bolje da budu skrivene, kako kaže Dionizije. Zbog toga Apostol u *Prvoj Korinćanima* 11, 34 kaže: *ostalo ću urediti kada dođem*“. (*Super II ad Thessalonicenses*, caput 2, lectio 3)

Hrvatski prijevodi *Druge Solunjanima* 2, 15

Hrvatski prijevodi toga retka glase:„Dakle, bratjo, stojte i daržite **pridan’ja** koja ste naučili ili po govoru ili po knjizi našoj.“ (Bartul Kasic, 1638.)
„Dakle, bratjo, stojte, i deržite **pridanja**, koja učiste ili po besidi, ili po listu našem.“ (Petar Katančić, 1831.)
„Tako dakle, braćo, stojte i držite **predaje**, koje naučiste ili propovijedanjem ili poslanicom našom.“ (Franjo Zagoda, 1939.)

„Tako dakle, braćo, stojte i držite **predaje**, koje naučiste ili riječju ili poslanicom našom.“ (Ivan Evanđelist Šarić, 1942.)
„Stoga, braćo, čvrsto stojte i držite se **predaja** u kojima ste poučeni bilo našom riječju bilo pismom.“ (Bonaventura Duda i Jerko Fućak, 1973.–1985.)
„Budite, braćo, zato postojani i držite se **predaja** kojima smo vas poučili osobno ili u pismu.“ (*Knjiga o Kristu*, 1982.)

„Prema tome, braćo, budite postojani i držite se **predaja**, koje ste naučili bilo našom (živom) riječi bilo našom poslanicom!“ (Gracijan Raspudić, 1987.)
„Tako dakle, braćo, budite postojani i držite se **predaja** u kojima ste poučeni, bilo našom riječju ili poslanicom.“ (Ruben Knežević, 2001.)
„Prema tome, dakle, braćo, budite postojani i držite **predaje** kojima smo vas poučili, bilo usmeno, bilo pismom! (Ljudevit Rupčić, 2003.)

„Stoga, braćo, stojte i držite se **predaja** kojima ste poučeni, bilo riječju bilo poslanicom našom.“ (*Varaždinska Biblija*, 2012.)
„Stoga, braćo, stojte čvrsto i držite se **predaja** kojima ste bili poučeni, bilo riječju ili našom poslanicom.“ (Ivan Vrtarić, 2016.)
„Stoga, braćo, stojte čvrsto i držite se **predaja** kojima ste poučeni, bilo riječju, bilo našom poslanicom.“ (Rajko Teleber, 2020.)

I većina engleskih prijevoda ima: **predaje** (*traditions*: Douay-Rheims Bible, Ronald Knox Bible, American King James Version, American Standard Version, Berean Study Bible, Common English Bible, English Revised Version, English Standard Version, God’s Word® Translation, Hebrew Names Version, Holman Christian Standard Bible, International Standard Version, King James 2000 Bible, King James Bible, Lexham English Bible, NET Bible, New American Standard Bible, New King James Version, New Revised Standard, Revised Standard Version, The Complete Jewish Bible, Third Millennium Bible, Webster’s Bible Translation, World English Bible i Wycliffe Bible) (pregled).

No, neki imaju drukčije: **izručenja** (*deliverances*: Young’s Literal Translation), **nauka** (*doctrine*: Jubilee Bible 2000), **pouke** (*instructions*: Darby Bible Translation), **što** (*what*: New International Reader’s Version i The Message Bible), **te istine** (*those truths*: Good News Translation), **učenje** (*teaching*: The Bible in Basic English, New Century Version), **učenja** (*teachings*: New International Version, New Living Translation i Weymouth New Testament), **uredbe** (*ordinaunces*: Tyndale) ili **zapovijedi** (*commandments*: Aramaic Bible in Plain English) (pregled).

Tako i neodobreni hrvatski prijevodi:„Tako dakle, braćo, stojte i držite **uredbe** kojim se naučiste ili riečju ili iz poslanice naše.“ (Bogoslav Šulek, 1877.)
„Tako dakle, braćo, čvrsto stojte i držite **uredbe** kojima se naučiste ili riječju ili iz poslanice naše.“ (Milan Rešetar, 1895.)
„Tako dakle, braćo, stojte i držite **poučenja** koja ste primili od riječi ili od poslanice naše.“ (Lujo Bakotić, 1933.)

„Tako dakle, braćo, čvrsto stojte i držite se **poduke** koje ste naučili, bilo riječju ili iz naše poslanice.“ (Branko Djaković, 1989.)
„Zato, braćo, budite nepokolebljivi i držite se **onoga** čemu ste poučeni, bilo usmeno bilo putem pisama koja smo napisali. (*Biblija Novi svijet*, 2013.)
„Stoga, braćo i sestre, stojte čvrsto i pridržavajte se **učenja** koje smo vam predali – bilo riječima ili pismom koje smo vam poslali! (*Suvremeni hrvatski prijevod*, 2020.)

Toj skupini valja pribrojiti i prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva: „Stoga, braćo, stojte čvrsto i držite se **učenja** koje smo vam prenijeli bilo izgovorenom riječju bilo pismom.“ (*Druga Solunjanima* 2, 15).

***Prva Korinćanima* 11, 2**

Grčki izvornik: Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ὅτι πάντα μου μέμνησθε καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν **τὰς παραδόσεις** κατέχετε. / *Epainō̃ dè hymãs hóti pánta mū mémnēsthe kaì kathòs parédōka hymĩn **tàs paradóseis** katékhete.*

Vulgata: *Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores estis: et sicut **tradidi** vobis, praecepta mea tenetis.*

Hrvatski prijevodi:„Hvalim vas, što se u svemu mene sjećate i držite **predaje**, kao što sam vam predao.“ (Zagoda)
„Hvalim vas što se u svemu mene spominjete i držite **predaje** kao što vam predadoh.“ (Šarić)
„Hvalim vas što me se u svemu sjećate i držite se **predajā** kako vam predadoh.“ (Duda-Fućak)
„Hvalim vam što me se u svemu sjećate i što držite **predaje** kako vam ih predadoh.“ (Raspudić)

„Hvalim vas što me se u svemu sjećate i što držite **predaje** kako vam ih predadoh.“ (Rupčić)
„A hvalim vas što me se u svemu sjećate i držite se **predajā** kao što vam predadoh.“ (Knežević)
„A hvalim vas, braćo, što me se u svemu sjećate i držite **predaje** kako vam ih predadoh.“ (*Varaždinska Biblija*)

Većina engleskih prijevoda ima: **predaje** (*traditions*: Ronald Knox Bible, American Standard Version, Berean Study Bible, Common English Bible, Complete Jewish Bible, English Revised Version, English Standard Version, God’s Word® Translation, Hebrew Names Version, Holman Christian Standard Bible, International Standard Version, Lexham English Bible, NET Bible, New American Standard Bible, New International Version, New King James Version, New Revised Standard, Revised Standard Version i World English Bible) (pregled).

No, neki imaju drukčije: **istine i djela** (*truths and practices*: Weymouth New Testament), **izručenja** (*deliverances*: Young’s Literal Translation), **naredbe** (*ordinances*: Douay-Rheims Bible, American King James Version, King James Bible, King James 2000 Bible, Third Millennium Bible, Tyndale i Webster’s Bible Translation), **pouke** (*instructions*: Jubilee Bible 2000), **smjernice** (*directions*: Darby Bible Translation), **učenje** (*teaching*: Bible in Basic English), **učenja** (*teachings*: Good News Translation, New Century Version, New International Reader’s Version, New Living Translation) ili **zapovijedi** (*commandments*: Aramaic Bible in Plain English i Wycliffe) (pregled).

Tako i neodobreni hrvatski prijevodi:„Hvalim vas pak, braćo, što sve moje pamtite, i držite **zapoviedi** kao što vam predadoh.“ (Šulek)
„Hvalim vas pak, braćo, što sve moje pamtite i držite **zapovijesti** kao što vam predadoh.“ (Rešetar)
„Hvalim vas pak, braćo, što se u svačemu mene sěćate, i što držite **uputstva** moja kao što

sam vam ih predao.“ (Bakotić)
„Pohvaljujem vas što me se u svemu sjećate i što se držite **kršćanskoga učenja** koje sam vam predao.“ (*Knjiga o Kristu*)

„A hvalim vas, što se u svemu sjećate mene, i što čvrsto držite **upute** kako sam vam ih predao.“ (Djaković)
„Želim vas pohvaliti jer me imate na umu u svemu što radite i držite se **svega** što sam vam prenio.“ (*Biblija Novi svijet*)
„Moram vas pohvaliti što me se uvijek sjećate i što se pridržavate **učenja** onako kako ste ih od mene primili.“ (*Suvremeni hrvatski prijevod*)

U tu skupinu treba svrstati i prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva: „Hvalim vas da me se u svemu sjećate i držite se **učenja** kako sam vam ih predao.“ (*Prva Korinćanima* 11, 2).

Valentin de Boulogne: Sveti Pavao piše svoje poslanice/Museum of Fine Arts

***Druga Solunjanima* 3, 6**

Grčki izvornik: Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ **τὴν παράδοσιν** ἣν παρελάβετε παρ’ ἡμῶν. / *Parangéllomen dè hymῖn, adelphoí, en onómati tū Kyríū Iēsū Khristū stéllesthai hymãs apò pantòs adelphū atáktōs peripatūntos kaì mḕ katà **tḕn parádosin** hḕn parelábete par’ hēmõn.*

Vulgata: *Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum **traditionem**, quam acceperunt a nobis.*

Hrvatski prijevodi:„A naviestujemo vama, bratjo, u ime Gña našega Isukarsta da se odmaknete vi od svakoga brata hodećega bezredno i ne po **pridan'ju** koje su primili od nas.“ (Kasić)
„Obznanjujemo pak vami, bratjo, u ime Gospodina našeg Isusa Kersta, da se uklonite od svakog brata hodećeg neuredno, a na polak **pridanja**, koje primiše od nas.“ (Katančić)

„Zapovijedamo vam, braćo, u ime Gospodina našega Isusa Krista, da se vi odijelite od svakoga brata, koji živo neuredno, a ne po **predaji**, koju primiše od nas.“ (Zagoda)
„A zapovijedamo vam, braćo, u ime Gospodina našega Isusa Krista, da se odvojite od svakoga brata, koji živi neuredno, a ne po **predaji** koju primiše od nas.“ (Šarić)

„Zapovijedamo vam, braćo, u ime Gospodina Isusa Krista da se klonite svakoga brata što živi neuredno i ne po **predaji** koju primiste od nas.“ (Duda-Fućak)
„A ovo vam, draga braćo i sestre, zapovijedamo u ime Gospodina Isusa Krista: klonite se svakoga brata koji besposliči i ne živi prema **predaji** koju smo vam dali.“ (*Knjiga o Kristu*)
„Naređujemo vam, braćo, u ime Gospodina našega Isusa Krista, da izbjegavate svakoga brata, koji neuredno živi i ne slijedi **predaje** koju ste primili od nas.“ (Raspudić)

„A zapovijedamo vam braćo, u ime Gospoda Isusa Krista, da se odvojite od svakog brata, koji hodi neuredno, a ne po **predanju** koje je primio od nas.“ (Djaković)
„Naređujemo vam, braćo, u ime Gospodina, Isusa Krista, da se klonite svakoga brata koji neuredno živi i ne drži se **predaje** koju ste primili od nas.“ (Rupčić)

„Zapovijedamo vam, braćo, u ime Gospodina Isusa Krista, da se klonite svakoga brata koji je nemaran i ne živi po **predaji** koju su primili od nas.“ (Knežević)
„Zapovijedamo vam pak, braćo, u ime Gospodina našega Isusa Krista, da se klonite svakog brata koji živi neuredno i ne po **predaji** koju je primio od nas.“ (*Varaždinska Biblija*)

„A zapovijedamo vam, braćo, u imenu našega Gospodina Isusa Krista, da se klonite svakoga brata koji hodi neuredno, a ne prema **predaji** koju je primio od nas.“ (Vrtarić)
„A zapovijedamo vam, braćo, u ime Gospodina našega Isusa Krista, da se klonite svakog brata koji hodi neuredno, a ne po **predaji** koju je primio od nas.“ (Telebar)

Većina engleskih prijevoda ima: **predaja** (*tradition*: Douay-Rheims Bible, Ronald Knox Bible, 21st Century King James Version, American King James Version, American Standard Version, Amplified Bible, Berean Study Bible, Common English Bible, Complete Jewish Bible, Easy-to-Read Version, English Revised Version, English Standard Version, God's Word® Translation, Hebrew Names Version, Holman Christian Standard Bible, International Standard Version, Legacy Standard Bible, Lexham English Bible, King James 2000 Bible, King James Bible, NET Bible, New American Standard Bible, New Catholic Bible, New King James Version, New Living Translation, New Revised Standard, Revised Standard Version, Third Millennium Bible, Tree of Life Version, Webster's Bible Translation, World English Bible i Wycliffe Bible) (pregled).

No, neki imaju drukčije: **izručenja** (*deliverance*: Young's Literal Translation), **nauka** (*doctrine*: Jubilee Bible 2000), **onako** (*the way*: The Message Bible), **pouka** (*instruction*: 1599 Geneva Bible, Darby Bible Translation, Good News Translation), **pouke** (*instructions*:Good News Translation), **učenje** (*teaching*: International Children's Bible, New Century Version, New

International Reader's Version, New International Version, The Bible in Basic English i Weymouth New Testament), **ustanova** (*institucio*: Tyndale) ili **zapovijedi** (*commandments*: Aramaic Bible in Plain English) (pregled).

Tako i neodobreni hrvatski prijevodi:„Zapoviedamo vam pak, braćo, u ime Gospoda našega Isukrsta, da se odvojite od svakoga brata koji živi neuredno, a ne po **uredbi** koju primi od nas." (Šulek)
„Zapovijedamo vam pak, braćo, u ime Gospodina našega Isukrsta, da se odvojite od svakog brata koji živi neuredno, a ne po **uredbi** koju primiše od nas." (Rešetar)
„Preporučujemo vam, braćo, u ime Gospoda našega Isusa Krista, da se odvojite od svakoga brata koji živi neuredno a ne po **nauci** koju primiste od nas." (Bakotić)

„Zapovijedamo vam, braćo, u ime našeg Gospodina Isusa Krista da se klonite svakog brata koji živi neuredno i ne drži se **onoga** čemu smo vas poučili." (*Biblija Novi svijet*)
„Sada vam zapovijedamo, braćo i sestre, u ime našega Gospodina Isusa Krista, da se klonite braće koja žive besposleno, a ne u skladu s **učenjem** što su ga primili od nas." (*Suvremeni hrvatski prijevod*)

U tu skupinu, očito, pripada i prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva: „Braćo, u ime Gospodina Isusa Krista zapovijedamo vam da se klonite svakog brata koji ljenčari i ne živi prema **pouci** koju ste od nas primili."

Pavlovi opisi Predaje

Sveti Pavao u navedenim redcima nedvosmisleno potiče kršćane da slijede i usmene (sveta Predaja) i pisane (Sveto Pismo) izvore Objave koju je Bog dao. Pavlove poslanice dio su Svetoga Pisma, a ono što je prenio „usmeno" dio je svete Predaje, prenesene od apostola. Oboje su nadahnuta Božja riječ; potonja pomaže u razumijevanju prve. Nakon što je napisan Novi Zavjet, kršćani se oslanjaju na Crkvu koju je Isus osnovao da pravilno tumači Pisma. Slijeđenje sàmo Svetoga Pisma, i to privatnim tumačenjem Biblije, nečuveno je sa stajališta crkvenosti.

Na još dva mjesta Pavao nije imenovao predaju tom riječju, ali ju je opisao (prema točnom prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva): „Uostalom, braćo, uputili smo vas kako živjeti ugodno Bogu, kao što i živite. Sad vas molimo i potičemo u Gospodinu Isusu da u tome napredujete sve više. Poznato vam je koje smo vam upute dali u ime Gospodina Isusa" (*Prva Solunjanima* 4, 1–2) i: „Što ste naučili, i primili, i čuli, i vidjeli u meni, to činite" (*Filipljanjima* 4, 9).

Kada je Pavao pisao u Predaji?

Pavao piše *Drugu Solunjanima* godine 51. ili 52. iz Korinta. Tada je već bilo napisano *Evanđelje po Mateju* (oko godine 40.) i *Evanđelje po Marku* (između 42. i 45.), ali ne i većina drugih novozavjetnih spisa.

Prvu Korinćanima Pavao je napisao u Efezu godine 54./55. Pripovijedajući u njoj (11, 23–26) o ustanovljenju Euharistije, piše isto što i *Luka* 22, 19–23, a izostavlja što o tom pišu *Matej* 26, 26–27 i *Marko* 14, 22. Ne znamo je li to prvi zapisao Pavao ili Luka (čije je Evanđelje

sastavljeno između 50. i 56. godine). No sigurno je da se to najprije usmeno razglašavalo, a potom zapisalo.

U to vrijeme, dakle, starozavjetni kanon bio je dostupan prvim kršćanima na hebrejskom i na grčkom (*Septuaginta*), a novozavjetni je još nastajao. Prvi kršćani nisu imali cjelovitu Bibliju. Imali su usmenu predaju, propovijedanje apostola i svjedočanstva drugih Isusovih učenika i slušatelja.

Sveti Petar i sveti Pavao /Jusepe de Ribera

Kada je nastao Novi Zavjet

Sinoptička evanđelja napisana su između 40. i 54. godine

Datacija svetopisamskih knjiga

Starozavjetna zapovijed

Predaja, kao zabrana odstupanja od učenja predaka jedna je od starozavjetnih zapovijedi i aktualna je zapovijed judaizma: „Učini prema uputi koju ti budu dali… Od onoga što ti objave ne skreći ni desno ni lijevo“ (*Ponovljeni zakon* 17, 11).

Hebrejska riječ za predaju je *masoret*. Pojavljuje se u *Ezekiela* 20, 37 kao ustaljena sveza *māsōreṯ habbərîṯ*, a znači: ‘predaja’, ‘prijenos’, ‘vêz’, ‘pojas’, ‘kolut’, ‘lanac’ Saveza; „puttam uvita“ (Petar Katančić), „sveze zavjetne“ (Milan Rešetar), „sveze Saveza“ (Bakotić), „jaram zavjeta“ (Ivan Evanđelist Šarić), „obveze Saveza“ (Silvije Grubišić) i „veza Saveza“ (Mladen Horvat).

Prema židovskom shvaćanju Predaja je ono što uspostavlja ispravnu praksu i tumačenje Svetoga Pisma te se stoga smatra ogradom ili okovima oko Svetoga Pisma: „Predaja je ograda oko Nauka (Tore)“.[1]

Zašto je Predaja važna?

Predaja nije ni kult prošlosti, ni konzervatizam, ni tajno znanje (koje njeguju slobodni zidari ili kabalisti). Pisana malim početnim slovom označava običaj ili naviku prenesenu s prethodnih naraštaja, ono čime se oblikuje način na koji društvena skupina razmišlja, živi i djeluje. Sociološki gledano predaja ima četiri značenja. Ona je 1. oblik za tumačenje (okvir za razumijevanje) svijeta; 2. normativni vodič za djela i uvjerenja u sadašnjosti; 3. izvor potpore za obnašanje vlasti i 4. biljeg identiteta; skup pretpostavki, uvjerenja i obrazaca ponašanja prenesenih iz prošlosti koji pruža gradivo za oblikovanje identiteta (John Brookshire Thompson).

Pisana velikim početnim slovom, u kršćanskom poimanju, Predaja je prenošenje Evanđelja, „živo Evanđelje, naviještano u Crkvi, sa svime što pripada njegovu naviještanju“, pri čemu „Crkva, Evanđelje i Predaja padaju ili opstaju zajedno“.[2] Drugim riječima, „struja života i istine koja dolazi od Boga po Kristu i preko apostola do posljednjega vjernika koji ponavlja svoje vjerovanje i uči katekizam“.[3]

Pavlu je predaja krovni nazivnik za ono što je predao bilo usmeno, bilo napisano (*Druga Solunjanima* 2, 15). Nakon dovršetka Objave (smrću zadnjega apostola), oblikovanjem Novoga Zavjeta (kao skupa od 27 knjiga) koje zajedno sa Starim Zavjetom (46 knjiga) čine Bibliju, pojam predaje počeo se rabiti samo za ono što je ostalo od Krista i apostolā usmeno, nezapisano u Svetom Pismu.

Ono što su apostoli, primivši od Isusa Krista, predali i ono što Crkva, primivši od njih, nastavlja prenositi, jer je to normativno za vjeru, sv. Irenej, sv. Hipolit i Tertulijan nazivaju „pravilom istine“ (*kanòn tẽs alētheías*, *regula veritatis*), sv. Klement Aleksandrijski „pravilom vjere“ (*kanṓn tēs písteōs*, *regula fidei*), a sv. Toma Akvinski „svetom naukom“ (*sacra doctrina*).

Poučak sv. Bazilija

Godine 375. u Cezareji Kapadocijskoj sv. Bazilij napisao je:

„Među dogmama i navještajima što se očuvaše u Crkvi, jedne imamo iz pisane pouke, druge preuzesmo, prenesene u otajstvu, iz apostolske Predaje. Jedno i drugo ima isto značenje za vjeru. Nitko im se ne će protiviti ako ima imalo iskustva s crkvenim propisima. Ako bismo pokušali ukloniti nepisane običaje, kao da su bez ikakva značenja, oštetili bismo, i bez svoje volje, u bitnome Evanđelje. Još više, propovijedanje bismo sveli na prazno ime.

Kao primjer spominjem ono prvo i najopćenitije. Tko nas pismeno pouči da se znakom križa obilježavaju oni koji polažu nadu u Ime našega Gospodina Isusa Krista? Koje nas slovo nauči da se u molitvi okrenemo na Istok? Koji nam od svetih pismeno ostavi riječi zazivne molitve kod posvete euharistijskoga kruha i blagoslovne čaše? Mi se, naime, ne zadovoljavamo onim što navedoše Apostol (*Prva Korinćanima* 11, 23–25) i Evanđelje (*Matej* 26, 26–29, *Marko* 14, 22–25; *Luka* 22, 19–20), nego i prije i poslije posvećenja govorimo i druge riječi, uzete iz nezabilježene nauke, i od velike važnosti za otajstvo.

Također blagoslivljamo krsnu vodu, ulje pomazanja i k tome samoga krštenika. Ali iz kojih je to spisa? Zar ne iz prešućene i skrovite Predaje? Ili koja pisana riječ uči mazanje uljem? Otkuda dolazi trostruko krsno uranjanje krštenika? A ostalo što okružuje krštenje? Odreknuće sotone i njegovih anđela? Iz kojeg je to spisa?“[4]

Pravilo za tumačenje Svetoga Pisma

Pravilo je za tumačenje Svetoga Pisma da ga „treba čitati u živoj Predaji cijele Crkve… Sveto Pismo većma je napisano u srcu Crkve, nego u tvarnim spisima. Crkva u svojoj predaji čini živim spomen Božje Riječi, a Duh Sveti pruža joj duhovno tumačenje Pisma“ (*Katekizam Katoličke Crkve*, 113; usp. *Dei Verbum*, 12; *Kompendij Katekizma*, 19).

Tvrdnju da je Biblija više zapisana u srcu Crkve, nego na papiru, tri su crkvena naučitelja protumačila ovako.

Tumačenja sv. Atanazija

Sv. Atanazije Aleksandrijski godine 358. u *Prvom pismu Serapionu* piše:

„Pogledajmo predaju (*parádosin*), nauku (*didaskalían*) i vjeru opće (*tẽs katholikẽs*) Crkve od početka. Vjeru predade (*édōken*) Gospodin. Apostoli je navijestiše, a Otci očuvaše. Na tome je utemeljena Crkva. Tko od nje zastrani, nije kršćanin i više se ne bi trebao takvim zvati.“[5]

Tumačenje sv. Hilarija

Sv. Hilarij Poatijerski godine 360. u *Drugoj knjizi caru Konstanciju* napisao je:

„Krivovjerci navlače Sveto Pismo na svoju stranu. Ali ipak zapamti: nema nijednoga krivovjernika koji sada ne tvrdi – lažno – da ono što propovijeda, makar huli, propovijeda prema Pismima.

Zbog toga naime Marcel, kada čita Riječ Božju, ne poznaje je. Otuda Fotin, kada govori o čovjeku Isusu Kristu, ne poznaje Ga. Zato i Sabelij, jer ne razumije riječi: *Ja i Otac jedno smo* (*Ivan* 10, 30), ostaje bez Boga Otca i bez Boga Sina. Stoga i Montan s pomoću svojih bezumnih žena brani nekoga drugoga Branitelja. Stoga i manihejac i Marcion mrze

Zakon: *jer slovo ubija* (*Druga Korinćanima* 3, 6), i tvrde da je knez svijeta đavao. Svi oni govore o Svetom Pismu bez smisla Svetoga Pisma i prikazuju vjeru bez vjere. Jer Sveto Pismo nije u čitanju, nego u razumijevanju; nije u izopačenju, nego u ljubavi.“[6]

Tumačenje sv. Jeronima

Sv. Jeronim Dalmatinac godine 386. tumačeći *Poslanicu Galaćanima* 1, 11–12 napisao je: „Marcion i Bazilid i ostale krivovjerničke pošasti nemaju Božje Evanđelje, jer nemaju Duha Svetoga, bez kojega Evanđelje koje se naučava postaje ljudsko. Nemojmo misliti da je Evanđelje u riječima Svetoga Pisma, nego u smislu: nije na površini, nego u srži; nije u lišću riječi, nego u korijenu razumijevanja.“

I nastavlja: „U proroka se o Bogu kaže da su *riječi Njegove dobre s Njim* (*Mihej* 2, 7).

Sveto je Pismo korisno slušateljima tada kada se ne izgovara bez Krista, kada se ne iznosi bez Otca, kada ga onaj koji propovijeda ne tumači bez Duha. Inače i đavao koji govori o Svetom Pismu, i sva krivovjerja, prema Ezekielu (13. poglavlje), šiju sebi jastučiće od njega, koje stavljaju pod lakat svakoga uzrasta. I ja sâm koji govorim, ako u sebi imam Krista, nemam ljudsko Evanđelje; ali ako sam grješnik, kaže mi se: *A grješniku Bog progovara: Što tumačiš naredbe moje, što mećeš u usta Savez moj? Ti, komu stega ne prija, te riječi moje iza leđa bacaš?* (*Psalam* 49, 16–17) i ostalo što slijedi.

Velika je opasnost govoriti u Crkvi, da možda izopačenim tumačenjem Kristovo Evanđelje ne postane ljudsko Evanđelje: ili, što je još gore, đavolsko.“[7]

Opći crkveni sabori o Predaji

Drugi nicejski sabor, sedmi sveopći, 23. listopada 787. proglasio je: „Tko odbacuje čitavu crkvenu predaju, pisanu ili nepisanu, neka je proklet.“ (Denzinger, 609).

Tridentski sabor, 19. sveopći, 8. travnja 1546. proglasio je: „Sveti ekumenski i opći Tridentski sabor… uviđajući da se ta [Kristova] istina i nauk sadržava u pisanim knjigama i u nepisanim predajama koju su apostoli primili iz usta samoga Krista ili su je govorom Duha Svetoga sami apostoli tako reći rukama izručili, te je stigla do nas, slijedeći primjere pravovjernih otaca, s jednakim osjećajem pobožnosti i s poštovanjem prihvaća i časti sve knjige i Staroga i Novoga Zavjeta, jer začetnik obaju jest jedan Bog, kao i same Predaje, i one koja se odnosi na vjeru, i one koja se odnosi na ćudoređe tako kako ju je Krist izgovorio ili Duh Sveti kazivao u pèro, i u neprekinutu slijedu očuvao u Katoličkoj Crkvi“ (Denzinger, 1501). „Tko… bi svjesno i namjerno prezreo spomenutu predaju, neka je proklet.“ (Denzinger, 1504).

Ne slijedimo samo Sveto Pismo (*sola Scriptura*)

Dvije Pavlove rečenice o predaji, napisane Solunjanima, pokazuju da apostolska predaja određuje pravilo vjere i ponašanja, a odstupanje od nje zahtijeva crkvenu stegu.

Isusova i apostolska učenja očuvana su u Svetom Pismu kao i usmenom predajom koja se vjerno prenosi s jednoga naraštaja na drugi. Stoga je sveta Predaja – prenošenje apostolske vjere. „Ono što su apostoli predali obuhvaća sve što koristi za svet život Božjega naroda i za rast njegove vjere. I tako Crkva u svom naučavanju, životu i bogoštovlju postojano održava i svim naraštajima prenosi sve što ona jest, sve što vjeruje.“ (*Dei Verbum*, 8).

Poklad vjere odnosi se na cjelokupnost Božje Objave. Katoličko (i pravoslavno) shvaćanje jest da „sveta Predaja i Sveto Pismo tvore jedan sveti poklad Božje riječi“ (*Dei Verbum*, 10). Sva učenja Katoličke Crkve dolaze ili iz Predaje ili iz Svetoga Pisma.

Tvrdnja da je Sveto Pismo jedini izvor Objave i jedini nepogrješivi izvor autoriteta za kršćansku vjeru i djelovanje, ne nalazi se ni u samoj Bibliji. S druge strane na spomenuta tri mjesta Sveto Pismo ukazuje da uz pisanu riječ kršćanin treba prihvatiti i usmenu predaju.

Biblija naziva Crkvu, a ne Bibliju „stupom i uporištem istine“ (*Prva Timoteju* 3, 15). Krist traži od svakoga svoga vjernika da sluša Crkvu (*Matej* 18, 17).

Najuvjerljiviji razlog za odbacivanje načela *sola Scriptura* jesu loši plodovi toga načela: tisuće različitih protestantskih crkvenih zajednica (denominacija, sljedbi), svaka s različitim pa i proturječnim učenjima o nekim vrlo važnim sadržajima vjere i ćudoređa. A sva ta učenja proistječu iz posve različitih tumačenja jedne te iste Biblije. Posljedica je nejedinstvo upravo onih kršćana koji prihvaćaju načelo *sola Scriptura*. To je u potpunoj suprotnosti s jedinstvom za koje je Isus molio u 17. glavi *Evanđelja* po *Ivanu*.

Sveto je Pismo nastalo iz žive Predaje, a ne ona iz njega. Zato se ne može iz Biblije dokazati da Predaja možda ne sadržava ništa što nije sadržano u njemu, a samo Sveto Pismo kaže suprotno (*Ivan* 20, 30–31; 21, 24–25).

Protestantizam je postao „religija Knjige“,[8] a katoličko shvaćanje jest da „kršćanska vjera nije ‘religija knjige’, nego religija Božje ‘Riječi’, to jest riječi koja nije napisana i nijema, nego utjelovljena i živa“ (*Katekizam Katoličke Crkve*, 108).

Pogrješan prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva

Prijevod triju Pavlovih rečenica (*Prva Korinćanima* 11, 2; *Druga Solunjanima* 2, 15 i 3, 6) u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva bio bi vjeran da namjesto *parádosis* u izvorniku piše διδαχή/*didakhḗ*: ‘učenje’, ‘poučavanje’, ‘pouka’, ‘nauk’. Ili da piše διδασκαλία/*didaskalía*: ‘nauka’, ‘nastava’, ‘pouka’. Ali ne piše.

Je li u tim redcima hrvatskomu čitatelju preneseno točno značenje izvornika? Nije.

Dogodio se pogrješan prijevod ključnoga pojma, a to dovodi do ozbiljnih doktrinarnih posljedica. Precizno utvrđeno značenje pojma, ustaljeno u katekizmu, teologiji, kršćanskoj literaturi i spisima Učiteljstva, zamijenjeno je netočnom istovrijednicom.

Biblija Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera preinačila je sva tri Pavlova mjesta o važnosti predaje u kršćanskom životu da izgube smisao izvornika, koji im daje tàkō katoličko shvaćanje. Ako je to učinjeno sustavno, na sva tri mjesta, postavlja se pitanje može li to biti slučajno ili je namjerno?

Mogući uzroci

Može li uzrok pogrješna prijevoda biti nedovoljno stručno znanje o pojmu? Teško, ako su tu Bibliju prevodili „biblijski stručnjaci…, sve redom doktori znanosti, a tipično i sveučilišni predavači“ (*Predgovor*, str. I).

Može li uzrok pogrješna prijevoda biti nedostatak kulturna razumijevanja? Netočno tumačenje nazivlja? Ništa od toga, jer ta *Biblija* drugdje točno prevodi *parádosis* (*Matej* 15, 2; *Marko* 7, 8; *Galaćanima* 1, 14; *Kološanima* 2, 8) i *didakhḗ* (*Matej* 7, 28; *Marko* 1, 22; *Luka* 4, 32; *Ivan* 7, 16; *Djela apostolska* 20, 30; *Rimljanima* 16, 17; *Prva Timoteju* 1, 3; *Otkrivenje* 2, 15).

Može li uzrok pogrješna prijevoda biti doslovno prevođenje? Ne, jer je upravo doslovno značenje nadomješteno drugim, neodgovarajućim izrazom.

Može li uzrok pogrješna prijevoda biti preveliko oslanjanje na strojno prevođenje? Ne može ako se prevodilo s izvornika, kao što se u *Predgovoru* te Biblije (str. I) tvrdi da jest. Može jedino ako se strojno prevodilo s nekoga protestantskoga prijevoda na engleskom ili njemačkom.

Može li uzrok pogrješna prijevoda biti preuzimanje tuđih prevoditeljskih rješenja? Da, ako se prepisivalo iz nekoga već postojećega neodobrenoga prijevoda na hrvatski. Ali u tom slučaju nije bila riječ o prevođenju.

Prevoditelji-bibličari poslužili su kao smokvin list

Prevodeći riječ *parádosis* (predaja) riječima ‘učenje’ i ‘pouka’ Hrvatsko biblijsko društvo iskrivilo je značenje triju Pavlovih rečenica. Time prijevod nije ostao vjeran, nego je postao sračunato prepravljanje.

Neprikladno prevođenje ključne riječi *parádosis* u tim redcima sukladno je protestantskomu zastranjenju – nerazumijevanju Predaje.

Čini se da je anonimnomu prepravljaču („redaktoru“) *Biblije* – umišljeno nazvane „hrvatski standardni prijevod“ – cjelokupni trud prevoditeljā poslužio kao smokvin list. (Ono što je Hrvatsko biblijsko društvo učinilo prevoditeljima bibličar dr. fra Tomislav Pervan ovdje je u 1.00’15” nedvosmisleno je nazvao kriminalom.)

U tom i takvim prijevodu ne prepoznaje se pristup dobro potkovanih bibličara koji pred sobom imaju grčki tekst sv. Pavla, nego pristup „redaktora“ koji usklađuje prijevod s kakvom suvremenom protestantskom Biblijom na engleskom ili možda njemačkom jeziku.

Namjesto zaključka

Namjena prijevoda *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva bila je da „prijevod bude razumljiv suvremenim hrvatskim čitateljima koji ne idu na kršćansko bogoslužje i ne poznaju židovsku ni kršćansku tradiciju“ (Bogoslovska smotra, 88/2018., br. 2, str. 491). Možda su smatrali da je ciljanim necrkvenim čitateljima pojam „predaje“ nerazumljiv pa su ga zbog toga uklonili? Ali on je sržan za sve Crkve koje imaju apostolsko nasljeđe, a neprihvatljiv je samo za one kršćane koji se okupljaju u crkvene zajednice.

Ili je namjera bila rascijepiti jedinstvo Svetoga Pisma i katoličke vjere, da se može tvrditi kako izvorište katoličke vjere nema uporište u modernom „prijevodu“ Svetoga Pisma?

Je li nova *Biblija* trebala služiti razgradnji katoličke nauke i nemogućnosti dokazivanja da se Crkva od svojih početaka nije pridržavala samo Biblije, jer je ponajprije slijedila usmenu nauku Isusa i apostolā, a tek poslije, kada su knjige Novoga Zavjeta, zapisane, i te svete knjige?

Koga zanima više:

e-knjiga *Susret s Biblijom Hrvatskoga biblijskoga društva*, Varaždinske Toplice, 2026.

Bibliografija napisa o prijevodu Biblije Hrvatskoga biblijskoga društva

Novi prijevod Luke 15, 13 opovrgava promidžbu te Biblije

Novi prijevod Biblije nema službeno odobrenje

Pozitivni osvrti uglavnom dolaze od protestanata

1 *Pirkei avot* (Izrjeke otaca), 3. poglavlje, 14., 16. ili 17. redak, ovisno o izdanju: Miroslav Šalom Freiberger, *Molitvenik*, Zagreb, 1938., str. 252; *Talmud*, preveo Eugen Werner, Rijeka, 1982., str. 155.

2 Johann Adam Möhler, *Die Einheit in der Kirche, oder das Princip des Katholicismus*, Tübingen, 1825., str. 57 i 90.

3 Jean Bainvel, *Tradition and Living Magisterium*, The Catholic Encyclopedia, svezak 15, New York, 1912.

4 Bazilije Veliki, *Duh Sveti*, XXVII, 66, preveo Marijan Mandac, Makarska, 1978., str. 118–119.

5 Sanctus Athanasius, *Epistola prima ad Serapionem*, 28: „Ἴδωμεν δὲ ὅμως καὶ πρὸς τούτοις καὶ αὐ τὴν τὴν ἐξ ἀρχῆς παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν καὶ πίστιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ὁ μὲν Κύριος ἔδωκεν, οἱ δὲ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν, καὶ οἱ πατέρες ἐφύλαξαν. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἡ Ἐκκλησία τεθεμελίωται, καὶ ὁ ταύτης ἐκπίπτων οὔτ' ἂν εἴη, οὔτ' ἂν ἔτι λέγοιτο Χριστιανός.“ (Patrologia Graeca, svezak 26, stupci 593–596; Atanazije Veliki, *Pisma o Kristu i Duhu*, preveo Marijan Mandac, Makarska, 1980., str. 117)

6 Sanctus Hilarius Pictaviensis, *Liber secundus ad Constantium Imperatorem*, 9: „Scripturas haeretici suas ad partes trahunt. Sed memento tamen, neminem haereticorum esse, qui se nunc non secundum Scripturas praedicare ea, quibus blasphemat, mentiatur. Hinc enim Marcellus Verbum Dei cum legit nescit. Hinc Photinus hominem Jesum Christum cum loquitur ignorat. Hinc et Sabellius, dum quod ego et Pater unum sumus (Joan. X, 30) non intelligit, sine Deo Patre et sine Deo Filio est. Hinc et Montanus per insanas feminas suas Paracletum alium defendit.

Hinc et Manichaeus et Marcion legem odit: quia littera occidit (II Cor. III, 6), et mundi princeps diabolus est. Omnes Scripturas sine Scripturae sensu loquuntur, et fidem sine fide praetendunt. Scripturae enim non in legendo sunt, sed in intelligendo; neque in praevaricatione sunt, sed in charitate.“ (*Patrologia Latina*, 10, stupac 569–570).

7 Sanctus Hieronymus, *Commentarius in epistulam ad Galatas* 1, 1, 11–12: „Marcion et Basilides et caeterae haereticorum pestes, non habent Dei Evangelium; quia non habent Spiritum sanctum, sine quo humanum fit Evangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla; non in sermonum foliis, sed in radice rationis. Dicitur in propheta de Deo: Sermones ejus boni sunt cum eo (Mich. II, 7). Tunc Scriptura utilis est audientibus, cum absque Christo non dicitur, cum absque Patre non profertur, cum sine Spiritu non eam insinuat ille qui praedicat.

Alioquin et diabolus qui loquitur de Scripturis, et omnes haereses secundum Ezechielem (Cap. XIII) inde sibi consuunt cervicalia, quae ponant sub cubito universae aetatis. Ego quoque ipse qui loquor, si Christum in me habeo, non habeo Evangelium hominis; si autem peccator sum, dicitur mihi: Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas: et assumis in labiis tuis Testamentum meum? Tu autem odisti disciplinam, et projecisti verba mea post te (Ps. XLIX, 16, 17), et caetera quae sequuntur. Grande periculum est in Ecclesia loqui, ne forte interpretatione perversa, de Evangelio Christi, hominis fiat Evangelium: aut quod pejus est, diaboli.“ (Patrologia Latina, svezak 26, stupci 386–387).

8 Yves M.-J. Congar, *Tradition and Traditions: An historical and a theological essay*, New York, 1967., str. 154–155.